

УДК 355.23 :378 (043.3)

Ірина РОМАН

*ад'юнкт Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
Міністерство надзвичайних ситуацій України, м. Львів, Україна
e-mail: romaniryna@yahoo.com*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРАЦІВНИКАМ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розкрито методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління. Автор підкреслює важливість дотримання положень системного, управлінського, особистісно орієнтованого та контекстного підходів; формування у курсантів уміння вибирати шляхи вирішення проблемних ситуацій та прийняття оптимальних управлінських рішень. Рекомендовано відпрацьовувати навички комунікативної взаємодії відповідно до вимог Кодексу честі офіцера, корпоративної культури ЗСУ та службового мовного етикету; організувати спеціальну наукову й методичну підготовку науково-педагогічних працівників щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій у курсантів.

Ключові слова: офіцер військового управління, професійно-ціннісні орієнтації, методичні рекомендації, ціннісно-сміслові навчальні ситуації, формування.

Про актуальність формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління у військових закладах вищої освіти свідчить і те, що кожен підрозділ як мікроструктура Збройних сил України має свою систему сталих, найбільш прийнятних формальних та неформальних правил і норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних та групових інтересів, ціннісних орієнтацій. Це визначає поведінку персоналу, їхню задоволеність умовами служби, рівень взаємного співробітництва і сумісності, перспективи спільного колективного розвитку. Крім того, важливе значення мають особливості професійної культури, професійно-ціннісні орієнтації офіцерів, обумовлені рівнем сформованості загальної і професійної культури у військовому середовищі. Саме необхідність належних ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців військового управління і визначають актуальність дослідження проблематики формування професійно-ціннісних орієнтацій у педагогіці.

Проблематику ціннісних висвітлено у працях філософів (М. Вебера, М. Кагана, Г. Ріккєрта), соціологів (О. Кавалеров, В. Дудченко, Е. Дюркгейм, В. Ядов), психологів (К. Абульханова-Славська, М. Боришевський, І. Кон, Д. Леонт'єв) та педагогів (І. Бех, С. Дудорич, М. Євтух, А. Каташова, М. Тепла та ін.). Дослідники розглядають ціннісні орієнтації як соціально-нормативні регулятори суспільного життя і поведінки людей, як фундаментальні норми (моральні, релігійні, законодавчо-правові та ін.), що забезпечують цілісність соціального організму, як одну з головних характеристик особистості. Проблему формування ціннісних орієнтацій у представників силових структур, зокрема військовослужбовців ЗСУ, вивчають Ю. Горбенко

[3], І. Коваленко [4], П. Кукса [5], В. Матвійчук [6], Т. Новікова [7], В. Полюга [10] та ін. Проте безпосередньо проблема формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління належним чином залишається недостатньо дослідженою.

Метою статті є висвітлення методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління.

Теоретичний аналіз проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління у процесі професійної підготовки та результати експериментальної роботи щодо формування цієї професійно важливої властивості дозволили обґрунтувати окремі методичні рекомендації.

Формування професійно-ціннісних орієнтацій слід розглядати як комплекс методичних прийомів і організаційних заходів освітнього процесу, що забезпечують набуття курсантами необхідних особистісних якостей, цілісність їхнього ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Важливими методологічними підходами до організації роботи з формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління є *системний підхід* (допомагає визначити сутність процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій, виділити його склад і структуру, врахувати всі умови і фактори педагогічного процесу), *управлінський* (необхідний для розробки моделі процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій курсантів з урахуванням ресурсного потенціалу (початкових даних) та необхідного результату, управління когнітивними, навчальними та творчими процесами майбутніх

фахівців), діяльнісний (передбачає спрямованість педагогічних впливів на організацію різних видів діяльності курсантів, так як категорія діяльності є визначальною для навчання загалом та формування професійно-ціннісних орієнтацій), *особистісно орієнтований* (визначає необхідність суб'єкт-суб'єктних відносин між усіма учасниками освітнього процесу, співробітництво між ними; проектування викладачем індивідуальних цілей навчальної діяльності курсантів з урахуванням їх особистісних потреб і можливостей) та *контекстний* (передбачає створення умов для поєднання навчальної й професійної діяльності, вимагає наближення освітнього процесу до майбутньої професійної діяльності) підходи.

Для поглибленого оволодіння курсантами інформації про цінності, норми та правила професійної управлінської діяльності важливе значення має проведення спецкурсу «Цінності українського війська: історія і сучасність». Його слід організувати як групові заняття, що містять міні-лекції, інформаційні повідомлення, елементи дослідницької роботи. Слід передбачити вивчення таких тем, як «Цінності та етос воїна: загальнотеоретичний аспект», «Військова справа на українських землях у дослов'янський період», «Лицарство Княжої доби», «Шляхетські цінності українського війська Польсько-Литовської доби», «Цінності та чесноти лицарства Запорозького», «Цінності українського війська доби Визвольних змагань 1917–1920 рр.», «Цінності Української Повстанської Армії», «Цінності сучасного українського війська (у російсько-українській війні 2014–2019 рр.)», «Сучасна історико-патріотична література», «Сучасна українська мілітарна література». Особливу увагу слід звертати на подібність етосу військового і управління, їх взаємозамінність, відмінності між воїном-аристократом і воїном-розбійником, управлінсько-військові цінності в духовній та філософській сферах, пов'язаних з пізнанням та знаходженням істини, ціннісні установки військового етосу в християнській духовній практиці, насамперед ті, що пов'язані з боротьбою зі злом.

Окрім історичних аспектів становлення професійно-ціннісних орієнтацій українського війська, важливе значення має розгляд тих цінностей, що їх відстоюють і які характерні для сучасних ЗСУ. Зокрема, у темі № 8 спецкурсу «Цінності сучасного українського війська (у російсько-українській війні 2014–2019 рр.)» необхідно розглянути такі аспекти, як волелюбність українського воїна, незламність і готовність до саможертвності, подвиг кіборгів як символ незламності, сміливості та безстрашності захисників Донецького аеропорту, сучасні українські воїни – воїни світла (бо вони світлі і воюють за правду).

Велику увагу слід приділити вивченню курсантами української мілітарної літератури. Актуальність сучасної мілітарної риторики та літератури («Іловайськ» Є. Положія, «Чорне сонце» В. Шкляра, «Сапери» С. Гридіна, «Історія одного батальйону» І. Орла, «На лінії зіткнення. Любов і ненависть» Р. Кушніра, «Маріупольський процес» Г. Вдовиченко, «Історії із заходу на схід» М. Сурженко) обумовлена потребою вироблення колективної ідентичності народу в молодій державі, якою є Україна. Сьогодні в Україні необхідне створення національної традиції – з власними героями, битвами, перемогами та культами, виведення національної мілітарної традиції із зони табу [8, 80].

Загалом вивчення спецкурсу дозволить курсантам більш ґрунтовно пізнати сутність професійно-ціннісних орієнтацій українського війська в історії та сьогоденні, підвищити рівень аксіологічних знань майбутніх офіцерів, сформувати у них уміння опиратися у своїй діяльності на звичаї і традиції українського війська.

Для формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління важливо на всіх етапах педагогічного процесу застосовувати ціннісно-сміслові навчальні ситуації, вирішення яких забезпечувало б набуття курсантами досвіду ціннісно-орієнтованої діяльності та прийняття оптимальних управлінських рішень відповідно до цінностей професійної діяльності. У цьому зв'язку необхідно актуалізувати значення професійних цінностей через залучення курсантів у складні ситуації вибору, коли вони повинні були усвідомити свої уявлення про цінності. Ціннісно-смістова ситуація має містити певне протиріччя, розв'язання якого є принципово важливим для діяльності військового управління та вимагати відповідних оцінок, рішень, дій. Серед технологій, побудованих на основі аналізу ситуацій, доцільно використовували такі методи, як метод традиційного аналізу конкретних ситуацій, ситуаційні вправи, метод ситуаційного навчання, метод кейсів та метод інцидентів. Для аналізу конкретних ситуацій слід пропонувати курсантам фрейми (події), а вони повинні знаходити раціональне рішення, діючи спочатку індивідуально, а потім в рамках колективного обговорення можливих рішень, тобто інтерактивної взаємодії.

У свою чергу метод ситуаційної вправи (завдання) має передбачати розгляд ситуацій, які були в реальному житті. Необхідно пропонувати курсантам текст з детальним описом ситуації (завдання), яку потрібно вирішити. Ситуація, закладена у ситуаційну вправу, – це певний стан соціальної реальності, в який потрапляють дійові особи. Цей стан слід конкретизувати через такі

поняття, як потреба, вибір, криза, конфлікт. Для прийняття рішення курсанти повинні самовизначитися щодо своєї позиції та поведінки. Для вирішення проблеми, закладеної у ситуаційній вправі, курсанти повинні зібрати інформацію, встановити точний діагноз і/або сформулювати прогноз та вибір рішення.

Ціннісно-сміслові ситуації повинні стосуватись ціннісно-змістових проблем, ціннісно-сміслових конфліктів, складних випадків етичного характеру під час професійної взаємодії, рефлексивних ситуацій, що сприятиме усвідомленню курсантами особистої відповідальності за наслідки власних дій і прийнятих рішень, необхідності прийняття оптимального управлінського рішення. Для вирішення таких ситуацій курсанти повинні вчитись бачити професійну ситуацію як цілісність, виокремлювати у цій ситуації предмет дій, засоби та очікувані результати; визначати завдання, необхідні для досягнення мети за певних умов; виконувати дії щодо вирішення завдання; здійснювати оцінку та узагальнення отриманих результатів, доводити правильність свого вибору та рішення [2, 112–113]. Аналіз ситуацій ціннісно-сміслового характеру дозволяє вчити курсантів формулювати власну позицію, враховувати різноманітні ціннісні та комунікативні аспекти проблеми, забезпечуючи тим самим набуття необхідного досвіду ціннісно-орієнтованої діяльності.

Серед технологій, побудованих на основі аналізу ситуацій, доцільно використовувати потенціал і методу аналізу кейсів, казусів та метод інцидентів. Зокрема, при вивченні з навчальної дисципліни «Військове навчання і виховання» це можуть бути кейси на кшталт: розробити план діяльності структурного підрозділу з виконання рекомендацій експертно-аналітичного супроводу діяльності ЗСУ; запропонувати ефективні заходи із моніторингу якості професійної підготовки Вашого підрозділу відповідно до нормативно-правових актів Міністерства оборони та ін.

Для того щоб вибрати найкраще рішення, курсанти повинні проаналізувати ситуацію і оцінили різні альтернативи, виокремити проблеми, сформулювати проблемне поле (проблемний аналіз), розглянути діяльнісні процеси щодо їх оптимізації (праксеологічний аналіз), сформулювати передбачення щодо майбутнього розвитку ситуації (прогностичний аналіз), визначити причини, які спричинили виникнення ситуації (прогностичний аналіз) та змодельовати системи оцінок ситуації, її складових, умов, діючих осіб з позиції тієї чи іншої ціннісної системи (аксіологічний аналіз). Важливе значення має участь усіх курсантів у дискусії щодо доцільності прийняття того чи іншого рішення. Така дискусія дозволить найбільш ефективно

привчати курсантів до спільного прийняття управлінських рішень. Загалом використання випадків з практики (казусів), аналізу інцидентів дозволить вчити курсантів оперативно приймати рішення – «тут і зараз», швидко визначати особливості прийняття рішення в ситуації невизначеності, аналізувати різні підходи до розробки плану дій для досягнення результату, самостійно приймати рішення на основі групового аналізу ситуації.

Важливе значення має диференціація педагогічних впливів на курсантів для активізації їх рефлексивної діяльності та відпрацювання навичок комунікативної взаємодії відповідно до вимог Кодексу честі офіцера, корпоративної культури ЗСУ та службового мовного етикету.

Під час експериментальної роботи диференціація педагогічних впливів має передбачати вибір відповідного змісту навчального матеріалу, способів передачі навчальної інформації, прийомів, форм роботи курсантів у різних педагогічних ситуаціях. З урахуванням індивідуальних особливостей курсантів необхідно стимулювати їх інтелектуальну та практичну діяльність, насамперед активність та самостійність, актуалізацію знань і набутого досвіду. Для формування професійно-ціннісних орієнтацій важливе значення має використання системи диференційованих завдань, вирішувати які курсанти можуть на аналітичному чи практичному рівнях, а також різноманітне навчання на семінарських та практичних заняттях. Відповідно до індивідуальних схильностей курсантів слід пропонувати їм опрацювати текст навчальної чи наукової літератури, довідкових джерел (довідників, словників, енциклопедій і т.д.) та робити повідомлення. Така індивідуалізована робота допоможе курсантам усвідомити свої способи досягнення професійних цінностей, свою прихильність до тих чи інших способів прийняття управлінських рішень. Під час різних видів занять викладачі повинні активізувати рефлексивну діяльність курсантів через усвідомлення ними цінності професії та відповідальності щодо її вибору. Вирішуючи різні завдання професійної діяльності, курсанти повинні вчитись осмислювати власні дії, свої внутрішні стани, почуття, переживання в ціннісному контексті, аналізувати ці стани, формулювати відповідні висновки, співвідносили власне Я з тим, що стосується ціннісного аспекту професійної діяльності. Це допоможе їм визначити мету та оцінити досягнуте, скорегувати свій професійний шлях відповідно до справжніх цінностей професійної діяльності. У цьому випадку рефлексія, за І. Бехом [1, 48], стане психологічним механізмом сходження особистості до духовних цінностей.

Слід урахувати, що, як зазначав І. Бех, у методичному плані механізм формування цінностей розгортається як сукупність методів переконання, педагогічного діалогу, спрямованих на глибоке і різнобічне усвідомлення суб'єктом сутності певної духовно-моральної цінності [1, 49]. З огляду на це основою педагогічного впливу повинні бути діалогові відносини, взаємодія та співробітництво у педагогічному процесі. Саме діалогові методи навчання якнайдоречніше допомагають вчити майбутніх фахівців військового управління особливостей і правил службового спілкування. Для відпрацювання навичок комунікативної взаємодії та службового спілкування відповідно до вимог Кодексу честі офіцера, корпоративної культури ЗСУ та службового мовного етикету на заняттях важливо використовували низку інтерактивних технік [9, 38–138], зокрема таких, як «Велике коло», «Вирішення проблем», «Вільна кафедра», «Вільний мікрофон», «Коло ідей», «Незакінчені речення», «Метод Сократа», «Бліц-інтерв'ю», «Дерево рішень», «Дебати», «Дискусія», «Спільний проект», «Прес-конференція» та ін. Ці техніки допоможуть вчити курсантів самостійно приймати рішення шляхом обговорення групових ідей, обмінюватись враженнями, висловлюватися з того чи іншого питання у формі бесіди, визначати актуальність отриманої інформації, аналізувати та розуміти механізм прийняття управлінських рішень.

Важливо з курсантами звертати увагу на такі проблеми, як «Фахове спілкування, його характеристики і правила відповідно до вимог Кодексу добросовісної поведінки та професійної етики військових посадових осіб», «Найважливіші характеристики фахового спілкування та принципи добросовісної поведінки», «Структура і стратегії фахового спілкування з урахуванням вимог професійної етики», «Основні постулати і правила фахового спілкування у контексті вимог Кодексу добросовісної поведінки та професійної етики військових посадових осіб». «Сутність культури фахового спілкування відповідно до вимог Кодексу добросовісної поведінки та професійної етики військових посадових осіб».

Для належної організації роботи з формування професійно-ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців військового управління особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки викладача. Він повинен уміти спрямовувати освітній процес на формування зазначених орієнтацій, вибудовувати свою професійну діяльність так, щоб кожен курсант мав можливість усвідомити, зрозуміти професійні цінності, міг працювати над собою у цьому напрямі. Для належної організації роботи з формування профе-

сійно-ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців військового управління необхідно звертати увагу методичну підготовку викладача. Її слід здійснювати за такими напрямками [11, 329]:

- підвищення теоретичного та наукового рівня викладання предмета з метою формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій;
- поглиблення теоретичних і практичних знань викладачів з проблем вищої освіти та формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій;
- підвищення професійної майстерності викладацького складу з метою досягнення високої професійної компетентності й високого рівня самоорганізації його професійної діяльності;
- формування умінь організації навчально-методичної роботи з урахуванням особливостей формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій, управління пізнавальною активністю курсантів у процесі формування у них професійно-ціннісних орієнтацій;
- оволодіння методами вивчення і впровадження у практику роботи педагогічного досвіду формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій з урахуванням своєї творчої індивідуальності.

Серед зазначених форм окремо слід вказати на важливість організації спеціального семінару. Спецсемінар дає набагато більші можливості для ознайомлення викладачів з особливостями організації роботи щодо формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій. Він дозволяє суттєво поглибити фундаментальну теоретичну підготовку викладачів, ознайомити їх із передовими науковими досягненнями в контексті формування професійно-ціннісних орієнтацій курсантів. Мета тематичного семінару «Актуальні питання проблематики формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців військового управління» – надання методичної допомоги викладачам щодо формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців військового управління при викладанні навчальних дисциплін «Історія України та українського війська», «Історія України та української культури», «Військове навчання та виховання», «Педагогіка», «Конфліктологія», «Українська мова за професійним спрямуванням».

Під час семінару слід ознайомити викладачів із загальнотеоретичним аспектом формування цінностей, становлення етосу воїна, звернути

увагу на особливості формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління в Україні та за кордоном у XXI столітті, історичні аспекти професійно-ціннісних орієнтацій українського воїна, цінності сучасного українського війська (у російсько-українській війні 2014–2019 рр.). Значну увагу слід приділити також сучасній українській історико-патріотичній та сучасній мілітарній літературі.

Велике значення має вивчення викладачами таких тем, як «Професійно-ціннісні орієнтації як основа становлення фахівця військового управління», «Теоретико-методологічні основи формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління», «Педагогічна характеристика формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління», «Психолого-педагогічне діагностування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління», «Основні методи, прийоми, засоби і форми роботи з формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління», «Роль педагога в процесі формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління».

Особливе значення у методичній роботі викладача щодо формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій належить також самостійній роботі, зокрема щодо підвищення рівня своїх знань та вдосконалення методичної майстерності. Зміст цієї форми методичної роботи викладачів охоплює систематичне вивчення наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури, участь у методичній роботі кафедри і факультету, вивчення окремих проблем щодо формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій, вивчення і реферування педагогічних і методичних журналів, збірників та ін. Важливо, щоб педагоги усвідомили смисл і цілі формування професійно-ціннісних орієнтацій у контексті актуальних педагогічних проблем військової школи; могли формулювати освітні цілі з предмета, його методики, з урахуванням необхідності формувати професійно-ціннісні орієнтації; уміли вибудовувати програму своєї діяльності,

яка враховувала б індивідуальний підхід до курсантів щодо формування у них професійно-ціннісних орієнтацій; володіли технологіями, формами і методами формування професійно-ціннісних орієнтацій.

Основними методичними рекомендаціями щодо формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій можна назвати такі: 1) використання системного, управлінського, особистісно орієнтованого та контекстного підходів; 2) уведення факультативних занять для поглибленого оволодіння курсантами знаннями про цінності, норми та правила професійної управлінської діяльності; 3) формування у курсантів умінь вибирати відповідні шляхи вирішення проблемних ситуацій та прийняття управлінських рішень відповідно до професійних цінностей військового управління; 4) застосування під час вивчення навчальних дисциплін «Історія України та українського війська», «Історія України та української культури», «Військове навчання та виховання», «Педагогіка», «Конфліктологія», «Українська мова за професійним спрямуванням» ціннісно-сміслових навчальних ситуацій для набуття курсантами досвіду ціннісно-орієнтованої діяльності; 5) цілеспрямоване формування у курсантів ціннісного ставлення до своєї професійної діяльності; 6) диференціацію педагогічних впливів на курсантів через вибір відповідного змісту навчального матеріалу, способів передачі навчальної інформації, прийомів, форм роботи курсантів у різних педагогічних ситуаціях; 7) використання потенціалу індивідуалізованого навчання, зокрема системи диференційованих завдань; 8) активізацію рефлексивної діяльності курсантів та відпрацювання навичок комунікативної взаємодії відповідно до вимог Кодексу честі офіцера, корпоративної культури ЗСУ та службового мовного етикету; 9) організацію спеціальної наукової й методичної підготовки науково-педагогічних працівників щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій у курсантів.

Перспективами подальших наукових розвідок є вивчення особливостей організації самоосвіти майбутніх офіцерів військового управління з проблем професійно-ціннісних орієнтацій.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.
2. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе. Киев: Вышш. шк., 1985. 176 с.
3. Горбенко Ю. Л. Особливості становлення ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки військовослужбовців: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. 20 с.
4. Коваленко І. І. Духовні цінності Збройних сил України в умовах соціокультурної трансформації суспільства: дис. канд. філос. наук: 09.00.04. Харків, 2003. 198 с.
5. Кукса П. А. Формирование ценностных ориентаций и установок у курсантов военных вузов в процессе воспитания и учебной деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Санкт-Петербург, 2003. 248 с.

6. Матвійчук В. П. Педагогічна технологія формування ціннісних орієнтацій у майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2009. 20 с.
7. Новікова Т. Л. Формування соціокультурних цінностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2013. 16 с.
8. Поліщук С. Реактивність літератури. К.: Академвидав, 2016. 192 с.
9. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К.: [б. в.], 2007. 144 с.
10. Полюга В. А. Динаміка ціннісних орієнтацій військовослужбовців строкової служби: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2006. 18 с.
11. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2006. 352 с.

References

1. Bekh I. D. (2012) Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku: navch. posib. [Personality in the space of spiritual development: Teaching manual]. Kyiv: Akademvydav. 256 p. [in Ukrainian].
2. Vergasov V. M. (1985) Aktivizacija poznavatel'noj dejatel'nosti studentov v vysshej shkole [Activization of students' cognitive activity in higher education]. Kiev: Vyssh. shk. 176 s.
3. Horbenko Yu. L. (2006) Osoblyvosti stanovlennia tsinnisnykh oriientatsii u protsesi profesiinoi pidhotovky viiskovosluzhbovtiv: avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk: 19.00.01 [Features of formation of value orientations in the process of professional training of servicemen: author's abstract. dis ... Candidate psychologist sciences: 19.00.01]. In-t psykholohii im. H. S. Kostiuca APN Ukrainy. Kyiv, 20 s. [in Ukrainian].
4. Kovalenko I. I. (2003). Dukhovni tsinnosti Zbroinykh syl Ukrainy v umovakh sotsiokulturnoi transformatsii suspilstva: dys. kand. filos. nauk: 09.00.04. [Spiritual values of the Armed Forces of Ukraine in the conditions of social and cultural transformation of society: diss. Cand. Philosophy sciences]. Kharkiv, 198 s. [in Ukrainian].
5. Kuksa P.A. (2003) Formirovanie cennostnykh orientacij i ustanovok u kursantov voennykh vuzov v processe vospitaniia i uchebnoy dejatel'nosti: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. [Formation of value orientations and attitudes to cadets of military universities in the process of education and training activities: dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.01]. Sankt-Peterburg. 248 s.
6. Matviichuk V. P. (2009) Pedahohichna tekhnolohiia formuvannia tsinnisnykh oriientatsii u maibutnikh ofitseriv-trykordonnykh: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Pedagogical technology of formation of value orientations to future border guard officers: author's abstract. dis ... Candidate ped Sciences: 13.00.04]. Nats. akad. Derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy im. B. Khmelnytskoho. Khmelnytskyi, 20 s. [in Ukrainian].
7. Novikova T. L. (2013) Formuvannia sotsiokulturnykh tsinnosteii maibutnikh ofitseriv-trykordonnykh u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of sociocultural values to future border guard officers in the process of studying humanitarian disciplines: author's abstract. dis ... Candidate ped Sciences: 13.00.04]. Derzh. prykordon. sluzhba Ukrainy, Nats. akad. Derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy im. Bohdana Khmelnytskoho. Khmelnytskyi, 16 s. [in Ukrainian].
8. Polishchuk S. (2016) Reaktyvnist literatury [Reactivity of literature]. K.: Akademvydav, 192 s. [in Ukrainian].
9. Pometun O. I. (2007) Entsiklopediia interaktyvnoho navchannia [Encyclopedia of interactive learning]. K.: [b. v.]. 144 s. [in Ukrainian].
10. Poliuha V. A. (2006) Dynamika tsinnisnykh oriientatsii viiskovosluzhbovtiv strokovoi sluzhby: avtoref. dys. ... kand. sotsiol. nauk: 22.00.04 [Dynamics of value orientations of servicemen of the regular service: author's abstract. dis ... Candidate sociologist sciences]. Kyiv. nats. un-t im. T.Shevchenka. Kyiv. 18 s. [in Ukrainian].
11. Fitsula M. M. (2006) Pedahohika vyshchoi shkoly: navch. posib. [Higher school pedagogy: Teaching manual]. Kyiv: «Akademvydav». 352 s.

Ірина Роман. Методические рекомендации научно-педагогическим работникам по формированию профессионально-ценностных ориентаций у будущих специалистов военного управления

В статье представлены методические рекомендации научно-педагогическим работникам по формированию профессионально-ценностных ориентаций будущих специалистов военного управления. Автор подчеркивает важность соблюдения положений системного, управленческого, личностно-ориентированного и контекстного подходов; формирования у курсантов умения выбирать пути решения проблемных ситуаций, а также и принятия оптимальных управленческих решений. Рекомендуются отрабатывать навыки коммуникативного взаимодействия в соответствии с требованиями Кодекса чести офицера, корпоративной культуры ВСУ и служебного речевого этикета; организовывать специальную научную и методическую подготовку научно-педагогических работников по формированию профессионально-ценностных ориентаций у курсантов.

Ключевые слова: офицер военного управления, профессионально-ценностные ориентации, методические рекомендации, ценностно-смысловые учебные ситуации, формирование.

Iryna Roman. Methodological recommendations to scientific-pedagogical employees on the formation of professional and value-based orientations to future specialists of military administration

The article reveals methodological recommendations for scientific and pedagogical staff on the formation of professional and value-based orientations to future military specialists, which are considered as a complex of methodical techniques and organizational measures of the educational process, designed to guarantee the acquisition of the necessary personal qualities by the students, the integrity of their value attitude to professional activities. The author draws attention to the importance of observing the provisions of systematic, managerial,

personally oriented and context-based approaches. The essential part in the process of professional training of future military specialists is covered by the organization of optional classes for the cadets to get deep knowledge about the values, norms and rules of professional administration activities. The author of the article considers it necessary to develop the ability of cadets to choose the appropriate ways of solving problematic situations and to make administrative decisions in accordance with the professional values of the military administrator; to use value-based and sense-bearing learning situations when studying academic disciplines «History of Ukraine and the Ukrainian Army», «History of Ukraine and Ukrainian culture», «Military education and training», «Pedagogy», «Conflictology», «Ukrainian language in professional orientation» for the cadets to gain the experience of value-oriented activity; to form value-based attitude towards the professional activity to cadets; to differentiate pedagogical influences on cadets by choosing the appropriate content of educational material, ways of transferring educational information, techniques, forms of work of cadets in different pedagogical situations; to use the potential of individualized learning, in particular, the system of differentiated tasks; to intensify reflexive activity of cadets. It is recommended to develop skills of communicative interaction in accordance with the requirements of the Code of honor of an officer, the corporate culture of the Ukrainian Armed Forces and official speech etiquette; to organize special scientific and methodical training of scientific and pedagogical staff as to the formation of professional and value-based orientations to cadets.

Key words: officer of military administration, professional and value-based orientations, methodical recommendations, value-based and sense-bearing learning situations, formation.

УДК 378.147.111 : 51

Наталія РОМАНЧУК

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри вищої математики
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: nataliiaromanchuk11@gmail.com*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті досліджуються сучасний стан та актуальні проблеми викладання математичних дисциплін у вищих технічних закладах освіти. Проаналізовано сучасні тенденції, досвід, особливості математичної підготовки у вищих технічних закладах освіти. Доведено ефективність реалізації принципу професійної спрямованості в процесі викладання математичних дисциплін. Важливою умовою ефективної математичної підготовки визначено її реалізацію на гуманістичних принципах та засадах з метою забезпечення формування висококваліфікованого компетентного фахівця технічної сфери.

Ключові слова: вищі технічні заклади освіти, математична підготовка, математичні дисципліни, професійна спрямованість, гуманістична парадигма в освіті.

Сучасний розвиток вищої освіти України визначається в загальному контексті світових цивілізаційних процесів відповідно до умов європейської інтеграції. Орієнтирами реформування державної системи освіти визначено входження в науковий простір Європи, здійснення модернізації освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Основними цілями інтеграційних процесів є створення умов для всебічного розвитку високоосвіченої, творчої особистості, здатної до професійного саморозвитку, самовдосконалення протягом життя.

Сучасні зміни в економіці, політиці, розвиток новітніх технологій вимагають зміни погляду на роль, сутність, зміст підготовки студентів у вищих технічних закладах освіти. Актуалізація проблеми підвищення якості професійної підготовки студентів у вищих технічних закладах освіти зумовлена необхідністю забезпечення вітчизняних промис-

лових підприємств висококваліфікованими, конкурентоспроможними інженерними фахівцями, здатними адаптуватися в швидкозмінних ринкових умовах, творчо виявляти активну самостійність у розв'язанні завдань промислового виробництва.

Сьогодні суспільство потребує фахівців з чітким логічним мисленням, ґрунтовними математичними знаннями, уміннями бачити і реалізувати можливості застосування математичних знань у різних сферах професійної діяльності. Останнім часом математична наука стала необхідним інструментарієм для дослідження у всіх галузях науки і техніки. Саме тому підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до компетентної й ефективної діяльності у технічній сфері на рівні європейських і світових стандартів, потребує дослідження актуальних проблем реалізації математичної підготовки у вищих технічних закладах